

УДК 371.4.096:[338.48(100)+908](477/83-25):[908(100):[911.6:[32+316]:001. 891

ВИВЧЕННЯ КРАЇН ТА РЕГІОНІВ ЯК НАЙВАГОМШИХ ОДИНИЦЬ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СВІТУ. КАФЕДРИ КРАЇНОЗНАВСТВА І МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ - 16 РОКІВ

Наталія Антонюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 2394-656,
e-mail: nantonyk@yahoo.com*

Висвітлено історію створення, зміст навчальних бакалаврської та магістерських програм, діяльність аспірантури, наукову роботу та публікації викладачів, міжнародні зв'язки, участь у освітніх та наукових програмах кафедри країнознавства і міжнародного туризму факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка. Розглянуто теоретико-методологічні проблеми країнознавства та регіональних студій.

Ключові слова: країнознавство; регіональні студії; Європейський Союз; глобалізація; регіон; міжнародний туризм; міжнародна освіта.

У складних сучасних геополітичних реаліях Україні особливо важливо зміцнювати своє status quo на міжнародній арені, вибудовувати власну систему міжнародних зв'язків, зорієнтованих на реалізацію державних національних інтересів. Тому українська політична еліта повинна мати власне бачення місця та ролі кожної країни світу у глобальних регіональних політичних, економічних і культурних процесах, концентруючи фокус зацікавлення передусім на найпотужніших і найвпливовіших гравцях сучасної міжнародної системи. Адже без ґрунтовної та всебічної орієнтації в історичних, географічних, етнопсихологічних особливостях та аналізу різних сторін суспільного життя країн світу буде важко реалізувати це надскладне завдання. Відтак, об'єктивний і виважений підхід до країн і регіонів даватиме змогу Україні знайти своє місце в системі світових суспільних цінностей, ефективно використовуючи закордонний досвід у проведенні суспільних трансформацій, розбудові громадянського суспільства, яке ґрунтується на демократичних цінностях та верховенстві права.

Значні дискусії викликають проблеми країнознавства як предмета наукових досліджень у міжнародних відносинах. Першим компонентом системи знань про країну є визначення загальних особливостей країни та головних рис, які визначають її унікальність і неповторність. До нього входить з'ясування географічного (геополітичного) положення країни, її політичне та економічне значення у регіональних та світових процесах. Важливим завданням, на нашу думку, є встановлення місця країни згідно з певними класифікаційними і

типологічними рівнями, а, отже, встановлення критеріїв, за якими їх можна визначати [19, с. 46].

Важливу роль відіграє вміння знайти найсуттєвішу, найтипівішу інформацію про окремі сфери життя країни, яка б становила інтерес для споріднених галузей, давала підстави для оцінки причинно-наслідкових зв'язків і водночас створювала можливість формування цілісного та об'єктивного портрета країни. Аналіз у країнознавстві повинен передбачати органічний синтез, який полягатиме у поєднанні різноманітних елементів та чинників, що визначають функціонування певного суспільства у стрункій системі знань [2, с. 15].

Ще однією важливою проблемою є збереження порівняльного аспекту в країнознавчих дослідженнях. Потрібно дотримуватися певного масштабу, певної багаторівневої системи — світової чи регіональної, з позицій якої можна було б успішно оцінювати перебіг соціально-економічних і політичних процесів у певній країні. Зрештою, надзвичайно важливо наголосити, що знання, акумульовані країнознавчою наукою, повинні мати не лише пізнавальний, а й ефективний та плідний характер. Відтак, країнознавство треба розглядати як міждисциплінарну синтетичну науку, яка дає цілісне уявлення про країну, аналізує та прогнозує її розвиток, виходячи із сукупної дії історичних, політичних, економічних, культурних, релігійних та інших чинників [27, с. 47].

Країнознавчі знання є необхідними та відчутно впливають на роботу українських посольств та відомств, інших закордонних представництв. Про це заявлено у грудні 2015 року на факультеті міжнародних відносин у Львівському національному університеті імені Івана Франка на нараді послів України, деканів та завідувачів кафедр профільних факультетів вищих навчальних закладів, які готують фахівців у сфері міжнародних відносин [30].

Країнознавство становить необхідне тло, ґрунтовну теоретико-методологічну базу, на основі якої випускник міжнародник-країнознавець здатний об'єктивно і фахово оцінити ті чи інші процеси в країні перебування, всебічно їх проаналізувати і зробити прогноз на майбутнє. Фахівця з певної групи країн чи регіону вдасться з мінімальними зусиллями зорієнтувати на політику, економіку чи культуру країни перебування, отож спеціаліст впорається зі значно ширшим обсягом роботи без великих зусиль.

У радянські роки підготовку таких спеціалістів в Україні не проводили. Крім того, концепція країнознавства як наукової та навчальної дисципліни мала вузький характер, підпорядкований, зазвичай, потребам інших наук: історії, географії, філології, журналістики та ін. У довоєнний час у Львівському університеті сформували відому школу країнознавства, яка включала й орієнталістику; тут працювали відомі українські та польські вчені політико-географи і країнознавці С. Рудницький, Є. Ромер, Є. Вонсович. У місті видавали журнали країнознавчого профілю. Нині на географічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка сформувалася суспільно-географічна школа відомих українських учених-професорів О. Шаблія, М. Дністрянського, І. Ровенчака [18, с. 318].

Незважаючи на зусилля академічної спільноти, країнознавство і надалі розвивається, здебільшого, як навчальна дисципліна, а не як наука. У сучасних умовах викладання низки навчальних дисциплін на географічному, історичному та філологічному факультетах і на факультеті іноземних мов має країнознавчий характер.

Доволі цілісний підхід до країнознавства як до окремої дисципліни і наукового напрямку сформований на факультеті міжнародних відносин, у структурі якого діяла кафедра міжнародних відносин і країнознавства. З 1995 року на факультеті розпочали підготовку студентів за спеціалізацією «Країнознавство» в рамках спеціальності «Міжнародні відносини», а з 1996 року – за спеціальністю «Країнознавство». Перший випуск спеціалістів-країнознавців відбувся 2001 року, того ж року створили кафедру країнознавства і міжнародного туризму. Сьогодні на кафедрі працює два професори – Н. В. Антонюк (завідувач) та Ю. С. Занько, доценти – І. З. Зінько, О. А. Краєвська, Н. А. Романюк, Н. І. Папіш, О. В. Федунь, О. Онищук, асистент Н. А. Владімірова.

Студенти цієї спеціальності отримують знання про країни та регіони як найвагоміші одиниці соціально-політичної організації світу, регіональні об'єднання та союзи держав. Після завершення навчання вони отримують відповідну кваліфікацію для здійснення політичного аналізу європейських інтеграційних процесів і транскордонного співробітництва, особливостей та механізмів функціонування Європейського Союзу, економіки та організації міжнародного туризму. Випускники здатні: розв'язувати складні теоретичні та практичні задачі у сфері міжнародних відносин; визначати актуальні тенденції регіонального розвитку; прогнозувати міжнародну взаємодію між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що передбачає застосування теорій міжнародних відносин та регіонального розвитку; виконувати професійний усний та письмовий переклад з іноземної мови чи на іноземну мову.

Політологи-країнознавці можуть працювати у сфері зовнішньої політики та міжнародного співробітництва, обіймати первинні посади в органах державної влади різних рівнів, у міжнародних та недержавних організаціях, у комерційних структурах та науково-дослідницьких інституціях або продовжити освіту на магістерському та аспірантському рівні.

Кафедра забезпечує викладання нормативних дисциплін та предметів вільного вибору студента – «Країнознавство», «Вступ до спеціальності «Країнознавство»», «Міжнародна інтеграція і глобалізація у світовій політиці», «Основи регіоназнавства»; «Зовнішня політика країн Європи»; «Політичний регіоналізм у сучасному світі»; «Проблеми світової цивілізації»; «Інтеграція України в європейський освітній простір»; «Транскордонне співробітництво в Європі», «Геополітичні та гео економічні трансформації», «Діаспора та національні меншини у зовнішній політиці держави», «Управління міжнародними проектами» [30].

Для підготовки спеціалістів-країнознавців, окрім вивчення загально-теоретичних і методологічних курсів, необхідно передбачити регіональну спеціалізацію, базою якої є вивчення мови провідних країн регіону.

Кафедра країнознавства і міжнародного туризму пропонує магістерські програми: «Європейський Союз», «Політика, економіка, право країн Центрально-Східної Європи», «Політика, економіка, право країн Північної Європи», «Економіка та організація міжнародного туризму та послуг», «Міжнародна освіта». У їхніх межах викладають дисципліни з історії, економіки, права, культури політичної системи та зовнішньої політики регіонів або окремих країн. У майбутньому передбачено викладання синтетичних загальних курсів про найбільш репрезентативні країни регіонів. Третя мова, зазвичай, відповідає поглибленій спеціалізації студента. На зростання фахового рівня студентів спрямовано систему навчальних та виробничих практик, що передбачають ознайомлення з країною, мовну практику, виробничу практику у відповідних управліннях Міністерства закордонних справ України та посольствах і консульствах України у країнах спеціалізації.

Від дня заснування кафедри викладачі працювали над спеціалізацією «Європейський Союз», яка згодом переросла у магістерську програму. В межах цього напрямку читають курси: «ЄС: структура, функції, механізми», «Спільні політики ЄС», «Історія європейських інтеграційних процесів», «Зовнішня політика ЄС», «Політика розширення ЄС», «Політика ЄС у сфері туризму», «Регіональна політика ЄС», «Політика сусідства ЄС», «Інтеграція України в європейський освітній простір». На факультеті міжнародних відносин при кафедрі країнознавства і міжнародного туризму створений Інформаційний центр Європейського Союзу, координатором якого є завідувач кафедри Н. Антонюк, виконавчим координатором – Г. Процик. Центр містить широкий набір публікацій та матеріалів офіційних установ Європейського Союзу, а також періодичних видань, журналів ЄС та інших матеріалів, що стосуються функціонування ЄС, проблем співпраці України та ЄС та багато інших матеріалів. Інформаційний центр забезпечує доступ до електронних баз даних, які містять офіційні документи, що приймають європейські структури; Єврокомісія, Європарламент та інші установи.

Інформаційний центр ЄС організував відеоконференції та візити послів ЄС в Україні Яна Томбінського та Хюга Мінгареллі до Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема, зустрічі зі студентами та професорсько-викладацьким складом факультету міжнародних відносин. Активно працює у Центрі доцент кафедри О. Краєвська, яка, окрім того, є координатором освітніх програм Європейського Союзу у Львівському університеті імені Івана Франка [29].

Ще однією популярною магістерською програмою стала «Економіка та організація міжнародного туризму та послуг». У сучасній світовій економіці міжнародний туризм є найбільш динамічною галуззю, яка забезпечує десяту частину світового валового продукту і слугує регулятором зайнятості населення. Досвід багатьох країн доводить, що міжнародний туризм сприяє нагромадженню

валютних резервів для виходу із кризового періоду, пов'язаного із системними трансформаціями. Промисловий потенціал України, передусім її західної частини, модернізується повільно, натомість з'явилися галузі, які мають більше передумов для розвитку і не потребують великих фінансових вкладень, однак сприяють зайнятості населення. З 1995 року туризм визначений в Україні пріоритетною галуззю. Під час проведення проекту ТАСІС «Підтримка місцевого розвитку та туризму Карпатського регіону» визначено, що одним із чинників, які гальмують розвиток туризму в регіоні, є нестача кваліфікованих кадрів, в тому числі у сфері державного управління туризмом. Сьогодні в зазначеному регіоні, де проживає понад 4 млн. осіб і де туризм є однією із найперспективніших галузей, у державному туристичному секторі працює 20 осіб. Отож підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері менеджменту і маркетингу міжнародного туризму, які б займалися промоцією вітчизняного туристичного продукту в українських дипломатичних представництвах та відстежували туристичні потоки з країни перебування, є надзвичайно актуальною. В межах спеціалізації читали курси «Основи міжнародного туристичного бізнесу», «Менеджмент і маркетинг міжнародного туризму», «Основи економіки і організації міжнародної туристичної діяльності», «Міжнародний готельний бізнес» та ін.

Магістерська програма «Міжнародна освіта» відкрита на кафедрі країнознавства і міжнародного туризму під час роботи у проекті Європейського Союзу 530360-TEMPUS-1-2012-1-GE-TEMPUS-JPCR DEVELOPMENT AND INTRODUCTION OF MULTILINGUAL TEACHER EDUCATION PROGRAMS AT UNIVERSITIES OF GEORGIA AND UKRAINE (Розвиток та впровадження освітніх програм з мультилінгвальної підготовки вчителів в університетах Грузії та України, координатор – доцент О. Краєвська). Грантоприймачем виступив Тбіліський державний університет імені Івана Джавакашвілі (Грузія), партнерами стали Вільнюський університет (Литва), Університет освіти Фрайбург (Німеччина), Латвійський університет, Університет Вольфганга Гете (Франкфурт, Німеччина), Ілія Університет (Грузія). Українським партнером, окрім Львівського національного університету імені Івана Франка, є Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Проект тривав упродовж 2012–2016 рр. У процесі інтеграції України в європейський освітній простір виникає потреба підготовки фахівців у сфері освітнього менеджменту, вивчення закордонного досвіду та напрацьованих систем вищої освіти у Європі та США.

На зростання фахового рівня студентів спрямовано систему навчальних та виробничих практик, що передбачають ознайомлення з країною, мовну практику, виробничу практику у відповідних управліннях Міністерства закордонних справ України та посольствах і консульствах України в країнах спеціалізації.

Протягом свого існування кафедра працювала над науковими темами «Сучасні інтеграційні процеси в Європі: закономірності та тенденції розвитку» (2003–2007); «Інтеграція України до ЄС: порівняльний аналіз національних

систем соціальних показників європейських держав та України» (2008–2012); «Політика регіонального розвитку України у контексті європейських інтеграційних процесів» (2013–2016); «Особливості регіонального розвитку в контексті сучасних геополітичних трансформацій» (2017–2019). Їхнє виконання відбувалося в межах робочого часу.

При кафедрі працює аспірантура за спеціальністю 23.00.04 – Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Із 2001 року захищено 17 кандидатських дисертацій. Під керівництвом професора Н. В. Антонюк захистилося 5 аспірантів та здобувачів: Л. Ю. Кіцила «Зовнішньополітичні аспекти Чеської Республіки на інтеграцію до Європейського Союзу» (2004); О. А. Краєвська «Концептуальні засади та інституційні механізми політики ЄС у сфері туризму» (2007); М. Л. Гладис «Регіональна інтеграція країн Північної Європи» (2011); Г. Утко «Міжнародно-політичні основи становлення та функціонування Європейської служби з питань зовнішньої діяльності ЄС» (2014); О. Капрусь «Еволюція структури та діяльності ЮНВТО у контексті сучасних глобалізаційних процесів» (2015). Професор Ю. С. Занько керував виконаннями дисертацій таких здобувачів: С. І. Зінько «Мусульманські країни Близького Сходу у сучасних міжнародних інформаційних відносинах» (2012); О. Капінус «Інституціоналізація відносин Європейського Союзу та Швейцарської Конфедерації» (2014); О. Онищук «Особливості суспільно-політичної трансформації Румунії в контексті європейської інтеграції» (2014). Четверо кандидатів політичних наук підготував доцент кафедри країнознавства і міжнародного туризму І. З. Зінько: Р. Калитчак «Італійський регіоналізм у контексті європейської інтеграції» (2015); Г. Заворітня «Міжнародно-політичні основи становлення і розвитку Спільної європейської безпекової і оборонної політики» (2006); С. Гвоздинський «Політичний регіоналізм у контексті демократизації Королівства Іспанія» (2011); П. Байковський «Формування та механізми функціонування партійної системи» (2011). Аспірантка доцента О. Краєвської Н. Лукач захистила кандидатську дисертацію на тему «Концептуальні засади та інституційні механізми протидії глобальній проблемі торгівлі людьми» (2016). Доцент Н. А. Романюк керувала двома дисертаціями – У. Рудницька «Глобалізаційні аспекти трансформації геополітичної структури сучасного світу» (2016); М. Пурій «Гегемонія в теорії і практиці міжнародних відносин» (2017), які завершилися успішним захистом. Під керівництвом доцента О. В. Федунь захищена кандидатська дисертація Н. Папіш «Міжнародно-політичні основи функціонування українсько-польського державного кордону» (2014).

Працівники кафедри країнознавства і міжнародного туризму пишаються своїми випускниками та їхніми досягненнями. Приємно, що упродовж років велика кількість випускників закінчила аспірантуру при кафедрі, а після захисту вони працювали на посадах асистентів та доцентів на кафедрі.

Серед випускників кафедри:

Чуприненко Роман – заступник міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства;

Байковський Петро – кандидат політичних наук, доцент, викладач Українського католицького університету у Львові, 2013 року відзначений премією облдержадміністрації та обласної ради для працівників наукових установ та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації Львівської області.

Бакай Ігор – аналітик в компанії Софтсерв, м. Львів.

Бакай Олег – Старший аналітик з фінансової звітності в компанії Global Commodities, м. Дюссельдорф, Німеччина.

Горбатенко Віталій – директор департаменту міжнародного співробітництва і туризму Львівської обласної державної адміністрації.

Гутник Оксана – аспірантка кафедри, власниця туристичної фірми.

Заворітня Галина – кандидат політичних наук, викладач Академії державного управління, м. Київ.

Івасечко Ольга – кандидат політичних наук, доцент, викладач Національного університету «Львівська політехніка»; відзначена премією «Кращий молодий науковець» Національного університету «Львівська політехніка», премією ЛОДА для молодих учених.

Кодрова (Ріль) Діана – експерт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України з питань реалізації Програми транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна.

Козоріз (Перейма) Наталія – викладач, керівник міжнародних проектів і програм Міжнародного інституту бізнесу, директор освітніх проектів Професійної асоціації корпоративного управління та Українського інституту корпоративного управління, м. Київ.

Краєвська (Бречко) Оксана – кандидат політичних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародного туризму; координатор проектів ЄС «Еразмус+» у Львівському національному університеті імені Івана Франка; старший експерт з питань секторальної політики Програми залучення фахівців у Проекті ЄС «Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» (ASSOCIATION4U – A4U) та Міністерства освіти і науки України.

Максимович (Дзьоба) Ірина – Львівська бізнес-школа Українського католицького університету.

Процик (Утко) Галина – кандидат політичних наук, керівник сектору міжнародних академічних зв'язків Українського католицького університету;

Сваволя Ірина – керівник Проекту Ради Європи «Протидія насильству щодо жінок та дітей в Україні», аспірантка кафедри.

Сухович Ірина – дипломат, перший секретар Посольства України у Варшаві.

Фогел Христина – власниця туристичної фірми, аспірантка кафедри.

Худзій Дмитро – адвокат, директор ТЗОВ Юридична фірма «Цезар».

Шаран Ольга – старший лаборант кафедри країнознавства і міжнародного туризму, аспірантка кафедри.

Уся наукова, методична та видавнича робота кафедри акумулювалася навколо кількох тематичних напрямів. Головним напрямом досліджень кафедри країнознавства і міжнародного туризму було країнознавство, його теоретико-

методологічні основи, поняття простору та території, внутрішній поділ країни, методичні засади оцінки природи в країнознавстві. Саме ці проблеми викладено у підручнику «Теоретичні основи країнознавства» Н. Антонюк, М. Мальської, Ю. Занька, Н. Ганич [2]. Зазначені автори підготували ще один підручник «Країнознавство: теорія і практика», у якому значну увагу приділено країнознавчим аспектам народонаселення, історії та культурі в країнознавчій характеристиці держави, аналізу її політичної та економічної системи, стану туристичної індустрії тощо. У другій частині підручника подано приклади країнознавчої характеристики багатьох країн світу: Німеччини, Китаю, Чехії, Фінляндії, Індії, Італії, Японії, Кіпру, Португалії, Словаччини, Іспанії, Швеції, Таїланду [16].

Важливою складовою країнознавчих студій є політична географія. Працівники кафедри С. Трохимчук та О. Федунь видали підручник «Політична географія світу», а згодом його перевидали: підручник отримав багато позитивних відгуків. У підручнику розкрито вплив розвитку політичної географії, проаналізовано її теоретичні засади концепції та напрями. Висвітлено питання формування політичної карти світу, політико-географічну сутність держави, основні її характеристики. Автори розглядають вплив етнодемографічних, соціально-економічних процесів у світовій політиці, основи електоральної географії та геополітики. Значну увагу приділено у ньому історії розвитку політико-географічної та геополітичної думки в Україні [26].

Європейський Союз є сферою наукових зацікавлень практично працівників кафедри країнознавства і міжнародного туризму. У посібнику «Європейський Союз: структура, функції, механізми» за редакцією Н. Антонюк [6] висвітлено еволюцію інтеграційного процесу та механізми реалізації спільних дій у сфері економічної, політичної співпраці та правового регулювання. Особливістю та цінністю підручника «Європейський Союз: політика, економіка, право» (наук. Редактори Н. Антонюк, М. Микієвич) є те, що у ньому, крім традиційних компонентів, які визначають суть, організаційні засади та напрями діяльності Європейського Союзу, проаналізовано спільні політики ЄС. Такий матеріал, присвячений європейській інтеграції, відсутній у багатьох навчальних виданнях не лише в Україні, й у закордонних виданнях [5].

Змінам, що відбулись у структурах Європейського Союзу після потужного розширення на Схід, яке отримало правову легітимність після ухвалення Лісабонського договору, присвячені посібники «Основи європеїстики» [1] та «Основи європейської інтеграції», написані професорами Н. Антонюк та М. Мальською [17].

Привертають увагу монографічні дослідження аспірантів, а згодом доцентів кафедри: 2013 року світ побачила книга О. Краєвської «Політика Європейського Союзу у сфері туризму: концептуальні засади та інституційні механізми». Дослідниця комплексно розглянула особливості формування цієї політики у контексті унікального процесу прийняття рішень і розвитку спільних політик ЄС. Зокрема, у виданні висвітлено засади формування та нормативно-правового регулювання, взаємодії з іншими спільними політиками ЄС, вплив процесу

розширення ЄС на туристичну політику ЄС, проблеми та перспективу її розвитку. Ґрунтовно проаналізовано досвід співпраці України та Європейського Союзу у сфері туризму [10].

Розширення повноважень Європейського парламенту внаслідок численних реформ установчих договорів значно поживило дискусії щодо особливостей його функціонування. Головними структурними одиницями Європарламенту є транснаціональні партійні групи, котрі відіграють роль коаліцій ідеологічно близьких національних партій. Власне ця наукова проблема стала предметом монографії П. Байковського «Партійна система Європейського Союзу». На основі численного емпіричного матеріалу автор проаналізував закономірності діяльності партійних груп, рівень їхньої внутрішньої єдності та особливості формування коаліцій у Європейському парламенті [3].

Новаторським за тематикою є посібник провідного доцента кафедри І. Зінька «Зовнішня політика країн Північної Європи», адже цей регіон не часто стає предметом досліджень українських політологів-міжнародників. Автор розглядає переваги геополітичного положення країн Північної Європи, аналізує спільні позиції країн субрегіону з нагальних питань зовнішньої політики та міжнародних відносин. У книзі досліджено напрями і форми субрегіональних інтеграційних процесів, проаналізовано досвід країн у сфері миротворчості, міжнародної допомоги та охорони довкілля. Розкрито особливості формування та реалізації зовнішньої політики кожної із країн Північної Європи, євроінтеграційну складову, позицію в міжнародних організаціях та двосторонніх міждержавних відносинах з різними групами країн, у тому числі з Україною [7].

Ще один цікавий напрям науково-методичної роботи кафедри – туризм. Підручник авторів М. Мальської, Н. Антонюк, Н. Ганич «Міжнародний туризм і сфера послуг», підготований кафедрою туризму і кафедрою країнознавства і міжнародного туризму, ознайомлює із цим суспільним феноменом та індустрією, його видами і чинниками, які впливають на туристичний рух. У виданні проаналізовано індустрію міжнародного ринку та її складові, викладено засади та світовий досвід менеджменту і маркетингу міжнародного туризму, механізми його регулювання [12].

Протягом періоду роботи кафедри з'явилася низка підручників за співавторством доцента кафедри В. Худо «Менеджмент туризму» [13], «Основи туристичного бізнесу» [14], «Туристичний бізнес: теорія і практика» [15] Вважаємо за потрібне наголосити, що це були одні з перших підручників зі спеціальності «Туризм» в Україні.

Співавтором підручників з туризму та економічної інтеграції є професор Ю. Зінько. У підручнику М. Мальської, М. Мандюка, Ю. Занька «Корпоративне управління: теорія і практика» викладено основи корпоративного менеджменту – теорію і практику управління корпоративними підприємствами в умовах ринкової економіки [9]. Систематизовано виклад організаційних управлінських і технологічних засад вивчення готельної сфери як навчальної дисципліни теоретико-методологічного й ужиткового спрямування у підручнику М. Мальської, І. Пандяка, Ю. Занька «Організація готельного обслуговування».

Видання розкриває питання еволюції сфери гостинності, аналізує проблему типології, класифікації готельних підприємств та організації їхнього управління, технології обслуговування, архітектурно-планувальні особливості готельних споруд.

У навчальному посібнику І. Пурської, М. Мальської, Ю. Занька «Міжнародний маркетинг» розглянуто теоретичні, методологічні та організаційні засади організації міжнародного маркетингу, висвітлено сутність та форми міжнародного маркетингу у зв'язку зі стадіями інтернаціональної діяльності підприємства. Авторам представлено технологію ефективного формування комплексу міжнародних маркетингових заходів (товарна, цінова, збутово-розподільча та комунікаційна політика та управління ним), а також розглянуто процес управління, планування та контролю за міжнародною маркетинговою діяльністю підприємства.

Інтерес становить також підручник «Менеджмент європейської інтеграції» за редакцією С. М. Писаренко, співавтором якої є Ю. Занько. Видання розкриває теоретичні засади та організаційно-економічні механізми європейської інтеграції, є підґрунтям для вивчення структури та особливостей функціонування ЄС як єдиного у світовій економіці регіонального об'єднання найвищого рівня інтеграції. Автори висвітлюють сутність менеджменту, особливості структури та функцій органів наднаціонального регулювання в ЄС з урахуванням основних принципів, завдань та цілей європейської економічної інтеграції [21].

У монографії кандидата політичних наук О. Капрусь «Еволюція структури та діяльності Всесвітньої туристичної організації у контексті сучасних глобалізаційних процесів» ґрунтовно досліджено еволюційні зміни структури та особливостей трансформації діяльності Всесвітньої туристичної організації відповідно до впливу глобалізаційних процесів та її адаптації до мінливих вимог міжнародного середовища у процесі реалізації статутних завдань. Автор визначає виклики та з'ясовує перспективи діяльності Всесвітньої туристичної організації з огляду на процеси глобалізації, досліджує стан та окреслює шляхи розвитку співпраці України та ЮНВТО [8].

Кафедра країнознавства і міжнародного туризму налагодила наукові та навчальні зв'язки зі спорідненими підрозділами університетів України та інших країн. Творчі зв'язки налагоджені з кафедрами країнознавства Інституту міжнародних відносин і географічного факультету Київського національного університету імені Т. Шевченка. Доволі плідна співпраця триває з кафедрою туризму ЛНУ імені Івана Франка. Кафедри є співорганізаторами щорічної міжнародної конференції «Географія та туризм: вітчизняний та міжнародний досвід». Працівники обох кафедр є співавторами підручників та посібників. Добрі контакти налагоджені із викладачами Варшавського інституту європеїстики, Інституту політології Опольського університету (Республіка Польща), з Канзаським університетом (США), Інститутом політології Університету Тарту (Естонія); Тбіліським державним університетом імені Івана Джугашвілі (Грузія).

Професори та викладачі вищезгаданих університетів читають для студентів факультету та для студентів кафедри цикли лекцій з важливих напрямів міжнародних відносин і країнознавства. Студенти спеціальності «Країнознавство» разом з іншими студентами факультету міжнародних відносин мають змогу зустрічатися з послами інших держав, міністрами закордонних справ інших країн, які відвідують Львів, провідними працівниками Міністерства закордонних справ України.

На базі Львівського національного університету імені І. Франка створені навчально-культурні центри зарубіжних країн, що, крім викладання іноземних мов, надають значну допомогу у вивченні політики, економіки та культури своїх держав. Найтісніші зв'язки у кафедрі країнознавства і міжнародного туризму напрацьовані із Центром країн Північної Європи. Працівники кафедри брали участь у програмі Балтійського університету «Народи Балтії». У підсумку світ побачила українська версія англомовної книги «Регіон Балтійського моря: культура, політика, суспільство». Україна, яку світ звик вважати чорноморською державою, по праву посідає місце і серед балтійських держав. Ріка Західний Буг, м. Львів як центр Західноукраїнського регіону розташовані на головному європейському вододілі і належать до Балтійського регіону. Переклад і видання книги українською та білоруською мовами здійснені за фінансової підтримки Дирекції Програм Балтійського університету та Львівського національного університету імені Івана Франка. За рішенням керівників проекту книга вийшла у світ спочатку англійською мовою (2002). Автори української версії видання ставили перед собою кілька завдань. З одного боку, створити для студентів і науковців можливість глибшого вивчення Балтійського регіону, його минулого та сучасного, адже кілька поколінь народів жили в умовах обмежених контактів. Бар'єри, створені невіглаством, упередженістю, а часом і ворожістю, підтримували владні структури. З іншого боку, науковців спонукало бажання поглянути на історико-культурні, політичні, соціальні процеси в Україні у європейському, насамперед балтійському, контексті. Об'єднання, а не роз'єднання – головна мета, поставлена авторами книги [24].

Прекрасною реалізацією міжнародних контактів кафедри країнознавства і міжнародного туризму стали студентські школи, організовані з університетами-партнерами. Протягом 13–17 жовтня 2014 р. у стінах Львівського національного університету імені Івана Франка відбулася міжнародна німецько-польсько-українська школа «Національні меншини на сході і заході: історичні детермінанти, загальноєвропейський контекст та візії майбутнього», організована кафедрою країнознавства і міжнародного туризму факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, кафедрою культури і країнознавчих досліджень Східної Європи Інституту європейських досліджень Технічного університету міста Хемніц (Німеччина) та кафедрою міжнародних відносин Інституту політології Опольського університету (Польща) [32]; 19–23 жовтня 2015 р. відбулася осіння студентська міжнародна школа в рамках реалізації спільного проекту Львівського та Тартуського університетів «Добре урядування через залучення

громадянського суспільства в Україні» за підтримки Міністерства закордонних справ Естонії (координувала проект доцент кафедри О. Краєвська) [28].

Унаслідок оптимізації навчальних спеціальностей співробітники кафедри країнознавства і міжнародного туризму посилили наукові дослідження у сфері регіональних студій. Регіоналізація і регіоналізм стали важливими елементами наукового аналізу на початку XXI століття. До цього спричинили динамічний розвиток регіональної співпраці, охоплення цими процесами нових географічних просторів і сфер, а також, за твердженнями значної кількості експертів і політиків, регіоналізація є ефективним шляхом для зміцнення багатовимірної світової безпеки. Регіоналізм і регіоналізація стали істотним пунктом у дослідженнях інших процесів і явищ, характерних для сучасного світу, передусім глобалізації, інтеграції, фрагментаризації, інституціоналізації, мультилатералізму [4, с. 7]. Цю проблематику пов'язують із низкою вужчих проблем, таких як розв'язання конфліктів і управління ними, реформування системи міжнародних організацій, політика розвитку відсталих країн, нелегальна міграція, охорона навколишнього середовища.

Провідним елементом у концепціях регіоналізму та процесах регіоналізації залишається економічний аспект. Саме економічні зв'язки покладені в основу більшості регіональних структур, а їхня згуртованість, своєю чергою, демонструє глобальний вимір співпраці. До зацікавлення цією проблематикою схиляє також інтенсифікація інтеграційних і дезінтеграційних процесів у світі, яка має як суб'єктний, так і об'єктний вимір.

Під час виконання задекларованої наукової теми проаналізуємо актуальні проблеми сучасного регіоналізму, як і його ширший контекст – глобальну міжнародну співпрацю. Дослідження передбачено у чотирьох напрямках. Перший – з'ясування місця регіоналізму в наукових концепціях науки про міжнародні відносини, категоріального апарату дослідження. Наступна проблема, яку необхідно дослідити в межах виконання зазначеної теми, – співвідношення регіоналізації та глобалізації. Крім того, предметом спеціального вивчення стане географічний вимір процесів регіоналізації, тобто їхнє протікання у різних частинах світу. Окремо досліджуватимуть спроможність регіоналізації протистояти новим викликам, які загрожують функціонуванню світової спільноти тенденціями глобалізації.

Актуальність вивчення регіоналізму обумовлена сучасними тенденціями глобалізації суспільного розвитку, включаючи політику, економіку і культуру. В процесі глобалізації відбувається трансформація інститутів державної влади. Частина державних функцій переходить на більш високий ієрархічний рівень до всесвітніх, міжнародно-регіональних організацій і транснаціональних корпорацій. Водночас спостерігається тенденція до розширення прав субнаціональних територіальних спільнот (регіональних, муніципальних і провінційних). Відтак, у міжнародних відносинах щораз частіше як самостійні суб'єкти виступають регіони. Цим шляхом рухається Об'єднана Європа і, можливо, в майбутньому він отримає ширше розповсюдження у світі. У правових державах з розвинутим громадянським суспільством субнаціональні

громади вже стали самостійними гравцями навіть у світовій конкуренції. Доволі часто їхній економічний потенціал дорівнює потужним державам [25, с. 10].

Процеси глобалізації посилили роль регіональних чинників у громадському виробництві. У світовій геоekonomічній системі простежуються тенденції формування регіональних економічних угруповань, які використовують місцеві етнокультурні та інші особливості як фундамент нових стратегій розвитку. У міжнародних економічних відносинах перевагу отримують держави, які здатні створити оптимальне співвідношення між процесами глобалізації та регіоналізації. Методологічною основою регіонознавства є регіоналістика – наука, що вивчає об'єктивні процеси формування територіальних співтовариств (наднаціональних угруповань, країн та внутрішньодержавних адміністративних регіонів), які прагнуть найефективніше використовувати зовнішні і внутрішні чинники розвитку та протистоять викликам глобалізації. Регіонознавство як аналітична дисципліна широко використовує системний підхід та потребує знання зовнішніх і внутрішніх чинників регіонального розвитку в багатомірному комунікаційному просторі (геополітичному, економічному, соціокультурному, конфесійному і т. д.) [4, с. 6]. Для України актуальною є проблема використання європейського досвіду регіоналізму та місцевого самоврядування.

Усе вищезазначене спонукає кафедру країнознавства і міжнародного туризму сконцентруватись на розробці теоретичних і прикладних основ країнознавства та регіонознавства, вивчення досвіду європейського регіоналізму, брати участь у формуванні регіональної стратегії з урахуванням світових процесів та аналізу регіональної трансформацій під впливом геополітичних та геоekonomічних тенденцій та чинників, які на них впливають.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк Н. Основи європеїстики : посібник / Н. Антонюк, М. Мальська. – Львів, 2014.
2. Антонюк Н. В. Теоретичні основи країнознавства : підручник / Н. В. Антонюк, М. П. Мальська, Ю. С. Занько, Н. М. Ганич. – Київ : Знання, 2011 – 326 с.
3. Байковський П. Партийна система Європейського Союзу / П. Байковський. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 327 с.
4. Дергачов В. А. Регионоведение / В. А. Дергачов, Л. Б. Вардомский. – Москва : ЮНИТИ, 2004. – 463 с.
5. Європейський Союз: політика, економіка, право : навч. посібник / за ред. Н. В. Антонюк, М. М. Микієвича. – Львів, 2005.
6. Європейський Союз: структура, функції, механізми : навч. посібник / за ред. Н. В. Антонюк. – Львів, 2002.
7. Зінько І. Зовнішня політика країн Північної Європи : навч. посібник / І. Зінько. – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2015. – 327 с.
8. Капрусь О. Еволюція структури та діяльності Всесвітньої туристичної організації у контексті сучасних глобалізаційних процесів / О. Капрусь. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016.
9. Мальська М. П. Корпоративне управління / М. П. Мальська, М. Л. Мандюк, Ю. С. Занько. – Київ : Центр навчальної літератури, 2012.
10. Краєвська О. А. Політика Європейського Союзу у сфері туризму: концептуальні засади та інституційні механізми / О. А. Краєвська. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – 274 с.

11. Крижанівський В. П. Країнознавство : підручник ; 2-ге вид., перероб. і доп. / В. П. Крижанівський, М. С. Дорошко та ін. – Київ : Знання, 2012. – 439 с.
12. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – Київ : Знання, 2008. – 661 с.
13. Мальська М. П. Менеджмент туризму. Вступ до спеціальності / М. П. Мальська, В. В. Худо. – Львів, 2002.
14. Мальська М. П. Основи туристичного бізнесу / М. П. Мальська, В. В. Худо, В. І. Цибух. – Київ, 2004.
15. Мальська М. П. Туристичний бізнес: теорія і практика / М. П. Мальська, В. В. Худо. – Київ, 2012.
16. Мальська М. П. Країнознавство: теорія та практика : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько, Н. М. Ганич. – Київ : Центр навчальної літератури, 2012. – 327 с.
17. Мальська М. Основи європейської інтеграції : навч. посібник / М. Мальська, Н. Антонюк. – Київ : Центр навчальної літератури, 2015. – 320 с.
18. Мальський М. Політична географія у системі підготовки фахівців з міжнародних відносин у Львівському національному університеті імені Івана Франка / М. Мальський, Ю. Занько, І. Зінько // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії: матеріали Всеукраїнської наукової конференції з участю закордонних вчених, присвяченої 70-річчю кафедри економічної і соціальної географії. – Львів, 2015. – С. 317–321.
19. Мальський М. Система знань про етнос, державу і суспільство / М. Мальський, І. Зінько // Політика і час. – 1997. – № 12. – С. 43–48.
20. Масляк П. О. Країнознавство : підручник ; вид. 2-ге, випр. / П. О. Масляк. – Київ : Знання, 2008. – 292 с.
21. Писаренко С. М. Менеджмент європейської інтеграції : підручник / за ред. С. М. Писаренко. – Київ : Знання, 2012.
22. Мироненко Н. С. Страноведение: теория и методы : учеб. пособие [для вузов] / Н. С. Мироненко. – Москва : Аспект пресс, 2001. – 268 с.
23. Організація туристичного обслуговування / М. П. Мальська, В. В. Худо, Ю. С. Занько. – Київ, 2011.
24. Регіон Балтійського моря: культура, політика, суспільство / за ред. М. Мальського, Н. Антонюк. – Львів, 2005.
25. Регіоназнавство : підручник / В. Копійка, В. П. Крижанівський, М. С. Дорошко та ін. / за заг. ред. академіка НАН України Л. В. Губерського і В. Смоля. – Київ : Київський університет, 2014. – 642 с.
26. Трохимчук С. В. Політична географія світу : підручник / С. В. Трохимчук, О. В. Федунь. – Київ : Знання, 2007.
27. Яценко Б. П. Країнознавство: основи теорії : навч. посібник / Б. П. Яценко, В. К. Бабарицька. – Київ : Либідь, 2009. – 312 с.
28. Експерти з Естонії та України випрацьовують концепцію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.osvitportal.lviv.ua> search.
29. Інформаційний центр Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : centres.lnu.edu.ua>eui.
30. Кафедра країнознавства і міжнародного туризму – факультет міжнародних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : intrel.lnu.edu.ua>department>krajinoznavsvo>.
31. Нарада послів, деканів та завідувачів кафедр факультетів міжнародних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : intrel.lnu.edu.ua>news>2015/12.
32. Національні меншини на сході і на заході: історичні детермінанти, загальноєвропейський контекст та візії майбутнього [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/groups/lvivopolechemnitz/>.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2017

Прийнята до друку 23.06.2017

**STUDYING COUNTRIES AND REGIONS AS THE MOST IMPORTANT ENTITIES
OF THE SOCIO-POLITICAL STRUCTURE OF THE WORLD 16-TH ANNIVERSARY
OF FOUNDING THE DEPARTMENT OF COUNTRY STUDIES
AND INTERNATIONAL TOURISM**

Nataliya Antonyuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 2394-656,
e-mail: nantonyk@yahoo.com*

Theoretical and methodological problems of country studies and regional studies in the context of creating and functioning of the Department of Country Studies and International Tourism at the Faculty of International Relations of Ivan Franko National University of Lviv are being researched in the article.

In the rather complicated current geopolitical situation it is especially important for Ukraine to strengthen its status quo on the international arena, as well as to build its own system of international relations that are focused on the government interest. Therefore political elite of Ukraine should have its own vision of every country's part in global regional political economic and cultural processes as well as focus on the most powerful players of the current international system and influential countries. Objective and reasonable attitude to the countries and regions, efficient use of the foreign experience in the transformation and creating the civil society based on democratic values and supremacy of law

The problems of country studies as a subject of the scientific research in international relations. The first component of the system of knowledge about the country is defining its general specialties and its main features that sustain the country's uniqueness and exclusivity. It also includes figuring out geopolitical situation of the country its political and economic value in the international process.

Finding the most essential and typical information about the specific areas of the life of the country that could be of interest to the related area and help forming a complete image of the country is also very important.

Analysis in the country studies should include natural combination of various elements and factors defining functioning of the given society.

Another important problem is preserving the comparative method in country studies research. It is important to keep specific method and multilevel system (global or local) which will help to successfully define social and economic processes of the country. To sum up it is important to stress that knowledge collected by country studies should be not only educating but more importantly effective and fruitful impact. However country studies should be considered an synthetic science that provides complete vision of the country as well as analyzes its development makes predictions about its future based on the mix of historical political economic cultural religious and other factors.

Importance of the country studies is crucial for the activity of Ukrainian embassies and diplomatic entities and other foreign representatives. It was stated at the meeting of Ukraine's ambassadors diplomats and heads of the faculties of the universities who are educating diplomats that took place in December 2015 at the faculty of International relations of Ivan Franko National University of Lviv.

Country studies is a necessary background, thorough theoretic and methodological base for the graduate to be able to make a professional evaluation of the processes in the country of stay, analyze them and make prognosis for the future. A graduate who specialized in specific country or region can be easily oriented onto political economic or cultural aspect of the country which will give him an opportunity to cover a much wider volume of work with spending less effort.

Thanks to optimization of the specializations teaching staff of the department of the country studies and international tourism strengthened their scientific research in the regional studies sphere. Regionalization and regionalism became important elements of the scientific analysis in the beginning of the XXI century. It was supported by dynamic development of the regional cooperation and reaching to new geographical areas and confirmation from a lot of experts and politicians that region studies is a very effective way to strengthen international security. Regionalism and regionalization became crucial part of researching other processes characteristic for modern world such as globalization, integration, fragmentation, institutionalization and multilateralism. It is also connected to the conflict solving

matters, reformation of the system of international organizations, development politics of the underdeveloped countries, illegal immigration and environmental protection.

The most important element in the concept of regionalism and the processes of regionalization is economic aspect. Economic connections are the most important part of the most regional structures and their cohesion is demonstrating the global dimension of the cooperation. Intensification of integration and disintegration processes in the world is also encouraging and increasing the interest to the subject which has objective and subjective dimension. All of the above is encouraging the department of country studies and international tourism to focus on developing theoretical and practical basics for country studies and region studies, learning about the experience of European regionalism, taking part in the forming regional strategy taking into account the international processes and analyzing regional transformation under the influence of geopolitical and geo-economic tendencies and influential factors.

Key words: regional studies; European Union; globalization; region; international tourism; international education.